

Марина КРИВКО

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

На сучасному етапі розвитку глобалізованого суспільства значно актуалізується проблема здійснення полікультурної освіти особистості. Адже сьогодні важливо забезпечити прояв кожним членом суспільства толерантного ставлення до різних національних культур та цінностей, конструктивну взаємодію з носієм будь-якої культури на засадах взаєморозуміння та поваги [12, с. 13]. У контексті цього значний інтерес викликають теоретичні та практичні напрацювання німецьких педагогів, що можна творчо застосовувати у вітчизняних закладах освіти. Для кращого усвідомлення динаміки змін, які відбуваються в царині полікультурної освіти, доцільно виявити й проаналізувати історичні передумови її виникнення та становлення в Німеччині.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що в історії розвитку полікультурної освіти цієї країни можна виділити декілька основних етапів. Так, початок першого з них пов'язаний з утворенням у 1871 р. Німецької імперії (рейху), що об'єднала двадцять дві монархії та три вільні міста в союзну державу. Після утворення імперії на її землях посилилася політика централізованого контролю в галузі освіти (зокрема школа перейшла під контроль уряду), виникли тенденції до культурної й мовної гомогенізації. Також було введено обов'язкову шкільну освіту до 14-річного віку, єдиний правопис. Відповідно до чинного закону, дітей навчали грамоті, забезпечували засвоєння ними норм моралі та благочестя, виховували слухняність і дисциплінованість. Діти із сімей, що належали до привілейованих верв населення, здобували класичну гуманітарну освіту, що дозволяло їм в майбутньому зайняти високі посади. Об'єднання більшості німецьких земель в єдину державу зумовило необхідність формування нової освітньої політики в ситуації культурної, етнічної, мовної й соціальної гетерогенності, накопичення людьми досвіду міжкультурного спілкування, а це, у свою чергу, сприяло формуванню соціокультурних передумов виникнення зародків полікультурної освіти в імперії [1; 2].

Зауважимо, що Німеччина у зв'язку із надлишком робочої сили була тривалий час скоріше країною емігрантів, ніж іммігрантів. Проте приблизно в 1880-х роках активний розвиток економіки в країні спричинив появу потреби у збільшенні кількості працівників. Це зумовило необхідність запрошення на роботу іммігрантів. Вони не отримували громадянство, не мали права привозити свої сім'ї й обіймати керівні посади. Однак під час Першої світової війни почався відтік іммігрантів. Через нестачу працівників Німеччина заборонила виїзд їх із країни, що стало причиною для посилення антиімміграційних настроїв у суспільстві [6; 7].

Револуція, що відбулася в Німеччині останніми днями Першої світової війни 1914–1918 рр., спричинила повалення монархії та встановлення демократичної парламентської держави – Веймарської республіки. Це знаменувало початок фази лібералізації освітньої політики на тлі національної й мовної неоднорідності на німецьких теренах, а як наслідок – нового етапу в розвитку полікультурної освіти. Зокрема, конституція новоствореної республіки закріплювала обов'язкове загальне шкільне навчання та бекоштовність чотирирічної початкової школи. Загалом загальна та вища освіта була спрямована на інтелектуальне й духовно-моральне відродження німецької нації. Як зазначав відомий політичний діяч Карл Генріх Беккер, за відсутності військової влади Рейху була потрібна ідеальна внутрішня влада та затвердження національної культурної ідеї, а вирішення цього складного завдання пов'язувалося з

формуванням та практичною реалізацією добре продуманої національної політики в галузі освіти [7].

У 1933 р. влада в Німеччині перейшла до Націонал-соціалістичної німецької партії на чолі з Адольфом Гітлером, що спричинило заміну республіканського ладу на тоталітарну диктатуру. Відповідно до домінуючої ідеологічної доктрини тих часів, центральне місце в школі займало громадянське, фізичне та трудове виховання, вимоги до інтелектуального розвитку учнів були знижені. Також було знищено автономію університетів. Націонал-соціалістична теорія раси та спадковості, що проголошувала зверхність арийської нації, викладалася на заняттях з біології, історії та географії. У добу правління націонал-соціалістів проводився геноцид єврейського народу та представників деяких меншин. У галузі освіти насаджувалася націоналістична освітня політика, що обмежувала доступ людей на отримання освіти за національною й соціальною належністю. Слід також зазначити, що в 1938 р. було видано Декрет про іноземців, відповідно до якого їм заборонялось виїжджати за межі держави [8; 11].

У 1945 р. нацистська Німеччина зазнала поразки. Після проведення певних реформ у 1949 р. на німецьких теренах було створено дві держави: Федеративна Республіка Німеччини, що знаходилася у зоні впливу розвинених західних держав, та Германська Демократична республіка – зона впливу СРСР. Як наслідок, у цих країнах було сформовано різні моделі полікультурної освіти. Так, у Східній Німеччині полікультурна освіта розвивалася на основі теорії інтернаціонального виховання, в основу якої було покладено основні догми марксистсько-ленінської ідеології. У Західній Німеччині полікультурна освіта розвивалася на засадах західних цінностей. У великих університетах у Гамбурзі, Геттінгені й Мюнхені виникли нові освітні й наукові напрями, що отримали загальну назву *Interkulturelles Lernen* (полікультурне навчання). У різних містах (Бонн, Берлін, Ганновер тощо) також розвивалася білінгвальна освіта, коли в закладах освіти поряд з німецькою на паритетних засадах застосовували в навчальному процесі іноземну мову [10].

Активний розвиток економіки у ФРН зумовив необхідність залучення значної кількості робітників. Тому починаючи з 1955 р. Німеччина уклала низку угод із багатьма країнами для запрошення іноземців на роботу. Первісна ідея полягала в тому, що робітники після закінчення контракту мали повернутися на батьківщину. Проте багато іноземців не тільки з часом залишалися жити в Німеччині, але й привозили до країни свої родини. Проблема особливо загострилася після 1973 р., коли було прийнято рішення про закінчення програми набору робочої сили та планової заміни однієї групи працівників іншою. Зокрема, виникли труднощі в дитячих садках, школах, закладах вищої освіти щодо адаптації дітей іноземців до умов проживання в Німеччині, їхнього залучення до вивчення мови та культури. Це зумовило необхідність розробки концепції «освіти для іноземців», що передбачала проведення низки заходів педагогічної підтримки, спрямованої на компенсацію передбачуваного мовного дефіциту дітей мігрантів на шкільних уроках. Крім того, для цих дітей, щоб їм було легше повертатися до рідної країни, проводилися уроки рідної мови. Проте пізніше так звана «освіта для іноземців» була піддана критиці за її зосередженість на передбачуваних недоліках і за те, що вона була спрямована виключно на іноземців та чітко виокремлювала їх від дітей з німецьких родин. З урахуванням цієї критики в 1980-х роках почала розвиватися полікультурна педагогіка, що розглядала проблеми співіснування та взаємодії носіїв різних мов та культур [1; 2; 9].

Нового звучання проблема полікультурної освіти отримала після входження НДР до складу ФРН, що ознаменувало створення єдиної держави Німеччини, а як наслідок – забезпечення не тільки територіального возз'єднання німецьких земель, але й духовного розвитку німецької нації. У свою чергу, це вимагало активізації роботи в галузі полікультурної освіти.

Зазначимо, що вивчення історичних передумов виникнення та становлення полікультурної освіти в Німеччині дозволяє краще усвідомити специфіку здійснення цього процесу в країні на сучасному етапі її розвитку.

Список використаних джерел

1. Ausländerpädagogik. URL: <https://virtuelles-migrationsmuseum.org/Glossar/auslaenderpaedagogik/>
2. Deutsche Geschichte. Gastarbeiter. URL: https://www.planet-wissen.de/geschichte/deutsche_geschichte/geschichte_der_gastarbeiter/index.html
3. Homze, E. (1967). *Foreign Labor in Nazi Germany*. Princeton NJ: Princeton University Press.
4. Luchtenberg, S. (2005). *Multicultural Education: Challenges and Responses*. JSSE. Vol. 4. No. 1. S. 31-55.
5. Nienhaus, J. *Schule im Kaiserreich (1871-1918)*. URL: <https://www.grin.com/document/97131>.
6. Reichsgründung/ Deutsches Reich. URL: <https://www.hanisauland.de/wissen/lexikon/grosses-lexikon/r/rechsgruendung>.
7. Schäfer, E. (1988). *Volksbildung und Universität in der Weimarer Republik*. In: *Historische Vorläufer der wissenschaftlichen Weiterbildung. Von den Universitätsausdehnungsbewegungen bis zu den Anfängen der universitären Erwachsenenbildung in der Bundesrepublik Deutschland*. Opladen. Pp. 40–67.
8. Seebauer, R. (1993). *Zwischen Reformbestrebungen und Konservativismus. Zur Geschichte der Lehrerbildung in Wien*. Wien: Verein für Geschichte der Stadt Wien.
9. Zimmermann O. *Interkulturelle bildung – eigentlich eine selbstverständlichkeit?* URL: <https://www.bpb.de/lemen/kulturelle-bildung/60110/interkulturelle-bildung-eigentlich-eine-selbstverstaendlichkeit/>
10. Гуренко О. І. *Полікультурна освіта майбутніх соціальних педагогів у зарубіжній теорії й практиці*. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2014. 588 с.
11. Султанова Л. *Полікультурна освіта майбутнього викладача закладу вищої освіти: теоретичний аспект: монографія*. Івано-Франківськ: ЯРИНА, 2018. 352 с.
12. Ткачов С. І., Ткачова Н. О., Ткачов А. С. *Полікультурна компетентність як педагогічний феномен Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49. Т. 2. С. 12-15.

**Сергій ТКАЧОВ,
Артем ТКАЧОВ,
Сергій МАХНОВСЬКИЙ**

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ МАГІСТРАНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасній дворівневій системі вищої освіти важливе місце посідає магістратура. Як наголошується в Законі України «Про вищу освіту», «другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв'язування задач дослідницького та/або інноваційного характеру у певній галузі професійної діяльності» [3]. У світлі цього викладачі магістратури мають забезпечити підготовку кваліфікованих фахівців, здатних розв'язувати складні професійні завдання в ситуаціях невизначеності та здійснювати науково-дослідницьку діяльність. Це зумовлює необхідність визначення нових підходів, методів, технологій навчання для підвищення якості цієї підготовки, причому особливої значущості зазначена проблема набуває для магістратури педагогічного профілю.